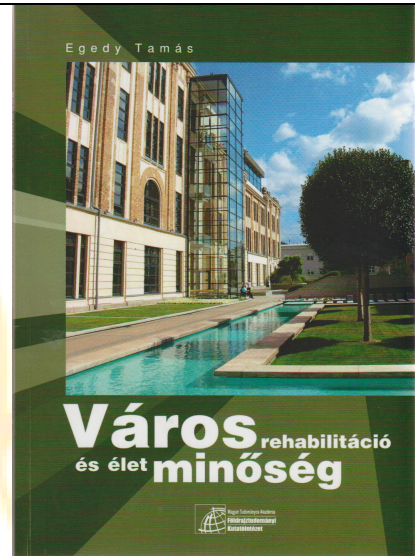

Hiányérzet és jóllét

Egedy Tamás: *Városrehabilitáció és életminőség.*
 Elmélet–Módszer–Gyakorlat, 63., MTA
 Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 2009, 152
 old.

Az utóbbi két évtizedben, a kommunista tömb összeomlása és a kelet-európai rendszerváltozások után mind gyakrabban tevődik fel a kérdés, hogy mennyire lesznek képesek a szocializmus által létrehozott városi struktúrák alkalmazkodni az új posztkommunista feltételekhez, mennyire lesznek alkalmasak kielégíteni a lakosságnak a fogyasztói társadalom által diktált igényeit, hogyan változtatja meg a lakónegyedek rehabilitációja az ott élők szokásait és életminőségét, illetve hogyan alakul a lakótelepek lakosságának elégedettsége és boldogsága a felújítási munkálatok eredményeképp. Egedy Tamás kötetében e kérdésekre kíván választ adni, kiegészítve mindezt a városfelújítási folyamatok széles társadalmi hatásának bemutatásával.

A könyv a szerző pallérozottságáról és sokoldalúságáról árulkodik, színvonalas, komoly, mértékadó, olvasmányos és nem utolsó sorban érdekes mű, mely a híd szerepét tölti be a geográfia és a társadalomtudományok (szociológia, szociál-pszichológia, demográfia, politológia, történelem) között.

Magyarországon a rendszerváltás előtt a szociológia, mint kispolgári tudomány a megtúrt kategóriába tartozott, a város- és településszociológiai felmérések egy-két próbálkozás kivételével – mint a Szelényi-Konrád páros vagy Hankiss Elemér által megjelentetett nagyhorderejű tanulmányok megjelenését követően – tabu témát jelentettek.

Jelen könyv túlmutat a szociológiai és szociálgeográfiai témán, célja a társadalmi érdeklődés középpontjába került különböző jellegű lakókörnyezetek az emberek életében játszó szerepének felmérése, valamint az épített környezet milyensége által determinált életminőség értékelése.

A mű – ahogy a szerző a bevezető részben bemutatja – három jól lehatárolt blokkból épül fel. Talán furcsa, de első rátekintésre úgy tűnik, hogy e három nagy rész között semmi összefüggés nem létezik de a *Bevezetés* elolvasása után minden a maga, jól meghatározott helyére kerül, és világossá válik az opus célja.

Az első rész *Az életminőség, a szubjektív jóllét és a boldogság* címet viseli, és az életminőséggel kapcsolatos nemzetközi és hazai eredményeket, a kutatások elméleti háttérét, a boldogság érzetét, valamint a magyarországi életminőséggel és boldogságérzettel kapcsolatos kutatásokat mutatja be.

Poszt posztindusztriális világunkban gyakran hangzik el, hogy a tudomány megfosztja a világot varázsától, mert megfelelkezve a sokszínűségről minden leírt és értelmezett folyamat gyakorlatilag az egyediségről teljesen megfelelkező általános törvények alkalmazási eseteire egyszerűsödik le. Jelen kötet esetében a szerző szélesre tárja a megismerés horizontját és merít a különböző, gyakran egymástól igen távolra kerülő – pszichológia, genetika, biológia, szociológia, kultúrtörténet – tudományok területéről. Az elején körbejárja az életminőség fogalmát, amit igen széles spektrumú szakirodalom alapján vázol. Megtudjuk, hogy e terminus technikus első alkalommal Arthur Cecil Pigou, angol közgazdász műveiben jelenik meg, de a politika „színterére” Lyndon B. Johnson elnök 1964-ben emelte be és tette a közbeszéd témájává, hogy ettől kezdve közeli vagy távoli célként lebegjen a társadalmi, a gazdasági és a környezeti feltételek javításán és a haladás érdekében tevékenykedni akarók szeme előtt.

Tény, hogy az életminőség különböző értelmezése eltérő civilizációs és értékrendbeli szempontokra, illetve országonként változó életszínvonalra vezethető vissza. Az életszínvonal magában azonban nem képes biztosítani az individuumok és a közösségek által elvárt komplexitást, amely szükségesnek tekinthető a lehetőségek megragadására és megvalósítására. Ennél többre vágnak az emberek, ugyanis a legtöbb felmérés szerint a lelki és az erkölcsi vigasz fontosabb, mint az anyagi/gazdasági jóllét. A családi kapcsolat, az érzelmi szálak szilárdsága és az egészség a boldogság elérésének legfontosabb komponensei. Ezek után következnek majd az anyagiak.

Regionálisan is eltérések mutatkoznak a boldogságérzés szintjében, s a szerző szerint *Magyarországon alacsonyabb a genetikailag kódolt boldogságsszint, és általában az Európai Unión belül a magyarok között van a legkevesebb magát boldognak valló ember.* Mindez történelmi, kulturális és gazdasági tényezőkre vezethető vissza. Egedy Tamás azonban egy érdekes megállapítást is tesz: szerinte az individualista társadalmak tagjai sokkal boldogabbnak érzik magukat, mint a kollektivisták társadalmaké. E szempontok homlokegyenest ellent mondanak a Ferdinand Tönnies (*Gemeinschaft und Gesellschaft*) által vallott a társadalom szétbomlására vonatkozó, illetve az egzisztencialisták által megfogalmazott elidegenedési elméletnek.

A kötet második blokkja a városrehabilitációt érintő elméleti és gyakorlati kérdéseket taglalja. Történelmi áttekintést nyújt a városrehabilitáció szakaszairól, megismerkedünk az Európai Unióban és hazánkban futó városrehabilitációs programokkal, stratégiákkal és beavatkozásokkal, megemlítsük az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió, az Országos Területfejlesztési Konceptió és az Új Magyarország Fejlesztési Terv. Végül a szociális városrehabilitáció, a zöldterületek és a barnamezős területek rehabilitációjában elért pozitív és negatív eredmények bemutatása révén a szerző vázolja az állam, a kormányzat és az önkormányzatok szerepét a fejlesztési stratégiák kidolgozásában és kivitelezésében. Ezek után kerül sor a budapesti városrehabilitációs programok (Podmaniczky Program, Budapesti Magprogram) és a vidéki nagyvárosok (Győr, Szeged, Pécs) aktuális rehabilitációs folyamatainak rövid, tömör bemutatására.

A kötet e része a városrehabilitáció és az életminőség kapcsolódási pontjainak tisztázásával végződik, hiszen az épített környezet pusztulása és szétesése a terület szociális lesüllyedésével jár együtt. A városrehabilitáció elmaradása az épített és a társadalmi környezet degradálását eredményezi, negatív folyamatokat indít el (slumosodás, munkanélküliség, rossz közbiztonság és romló közérzet, a lakosság önértékelésének csökkenése, elégedetlenség, hiányérzet és kilátástalanság). Ezzel szemben a városfelújítás társadalmi szempontból egy „dzsentifikációs” folyamatot generál, következtében megnő a magasabb státuszú rétegek részaránya, megemelkedik a magasabb iskolai végzettségűek és a fiatalabbak száma, felértékelődnek a városrehabilitáción átesett területek, javul a közbiztonság és a lakáshelyzet,

mindez pedig új munkalehetőségeket teremt, valamint a lakosság önértékelését pozitív irányba mozdítja el.

A könyv harmadik blokkja Egedy Tamás az életminőséggel kapcsolatos kutatásainak eredményeit vázolja, címe *Városrehabilitáció és életminőség – Empirikus vizsgálatok és eredmények*. Módszertani áttekintéssel indul, majd az elemzett mintaterületek – a budapesti Középső-Ferencváros és Középső-Józsefváros vagy Magdolna-negyed, a szegedi és debreceni Belváros, a székesfehérvári Tóvárosi lakótelep – rövid bemutatása következik.

A kutatási eredmények kérdőíves felmérés alapján születtek és nagyon széles skálát ölelnek fel (többek közt a társadalmi környezet, a lakáshelyzet és lakókörnyezet értékelését, a helyi társadalom elégedettségét a szocio-kulturális tényezőkkel szemben, elköltözési szándék felmérését stb.). Ezek bemutatását azonban a demográfiai mutatók elemzéséből származó monitorizálás és a lakónegyedek helyi társadalmának felépítéséről és összetételéről valló háttérinformációk prezentációja előzi meg. Óriási adatmennyiséget tartalmaz, ezért a recenzió keretei nem engedik meg ennek részletes taglalását.

Végso megállapításként elmondható, hogy a lakosság általában pozitív módon reagál a városrehabilitációra, nagy érdeklődés előzi meg a munkálatokat, de a folyamat végso megítélése elmarad az elvárt eredményektől. A társadalom véleményét jelentősen befolyásolja, hogy tagjai direkt vagy indirekt módon érintettek az eseményekben és folyamatokban, illetve maga a városrehabilitáció mennyire hozott változást életükben. *A városrészek épített, társadalmi-gazdasági és természeti környezete a városrehabilitáció (városgeneráció) által folyamatosan átalakul, és jelentős változásokon megy keresztül: a lakónegyedek egyre esztétikusabbá, lakhatóbbá és élhetőbbé válnak, egyúttal az ott élők életminősége is javul. Egy társadalmi csoport életminőségének javítása azonban hosszabb távon más társadalmi rétegek életminőségére is hatást gyakorolhat, annak rovására is mehet. Éppen ezért a városrehabilitáció során úgy kell végrehajtani a felújítást, hogy az életminőség javításának ne csak lokális hatásai legyenek, hanem e hatások széles körben, a lakónegyed határain túl is érvényesüljenek* – zárja művét a szerző.

A kötetet gazdag, többnyelvű szakirodalom, a módszertani áttekintést, a használt kérdőívek kérdéseit, a főépítésekkel készített mélyinterjú tematikáját tartalmazó melléklet, valamint a felújított városrészek néhány fényképe egészíti ki.

Dr. Géczy Róbert, Budapest